

Ryszard Sudul¹**ZMIANA SYSTEMU I PROCEDUR OCHRONY
WSCHODNIEJ GRANICY POLSKI
PO ATAKACH HYBRYDOWYCH
ZE STRONY REPUBLIKI BIAŁORUSI
I WYBUCHU WOJNY NA UKRAINIE****Streszczenie**

Zapewnienie suwerenności państwa i bezpieczeństwa jego obywateli wymaga wielu przedsięwzięć dyplomatycznych, administracyjnych czy zarządczych. Jednym z podstawowych obowiązków państwa w obszarze bezpieczeństwa jest dbałość i troska o swoje granice, które wyznaczają jurysdykcję i zwierzchność władzy państwa nad swoim terytorium, pozostając jednocześnie jednym z elementów systemu bezpieczeństwa narodowego. Ochrona granic państwa to przede wszystkim szereg przedsięwzięć administracyjnych i fizycznych w zakresie jej nienaruszalności, ale również utrzymywania systemów umożliwiających ewidencjonowany, zgodny z prawem, ruch graniczny osób i towarów. Celem artykułu jest ukazanie problematyki ochrony granic Polski w kontekście dynamicznych zmian geopolitycznych i regionalnych. Pojawiające się w ostatnich latach zagrożenia, szczególnie w obszarze granicy wschodniej, wymusiły wdrożenie szeregu przedsięwzięć prewencyjnych czy mających zapewnić bezpieczeństwo wewnętrzne naszego państwa. Zagrożenia bezpieczeństwa wynikały przede wszystkim z destabilizacyjnej i prowokacyjnej polityki Federacji Rosyjskiej, która przeobraziła się w wojnę na Ukrainie i sterowany również przez Rosjan kryzys migracyjny na Białorusi. Uwzględniając zaistniałe zagrożenia, Polska skupiła się na wzmacnianiu swojej obronności, modernizacji infrastruktury granicznej w perspektywie zapewniającej stabilność i bezpieczeństwo w Polsce, ale również w całym regionie Europy Środkowo-Wschodniej. W kontekście potencjalnych wyzwań i zagrożeń transgranicznych bezpieczeństwa Polski celem głównym rozważań niniejszego artykułu będzie próba znalezienia odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób zapewnić bezpieczeństwo polskiej granicy wschodniej w aktualnym środowisku bezpieczeństwa oraz jakie w tym celu zrealizowano przedsięwzięcia?

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, granica, zagrożenia, wojna

¹ Akademia Zamojska, e-mail: ryszard.sudul@akademiazamojska.edu.pl, ORCID: 0000-0002-6420-5043.

Wstęp

Bezpieczeństwo pozostawało i aktualnie pozostaje nieodłącznym atrybutem istnienia państwa. Zapewnienie bezpieczeństwa w różnych obszarach funkcjonowania państwowości wymaga realizacji wielu przedsięwzięć, usytuowanych w wielu jego wymiarach. Opierając się na opinii Ryszarda Zięby, perspektywa istnienia i przetrwania państwa zależna jest od spełnienia wymogów usytuowanych w trzech wymiarach bezpieczeństwa: **podmiotowym** – związanym z zapewnieniem istnienia i przetrwania podmiotu bezpieczeństwa; **przedmiotowym** – odnoszącym się do zagwarantowania stanu posiadania, tożsamości, swobód, szans rozwojowych; **funkcjonalnym/procesualnym** – dotyczącym zmienności w czasie i przestrzeni aspektów bezpieczeństwa (zarówno w subiektywnym, jak i obiektywnym ujęciu) gwarantujących funkcjonowanie i rozwój podmiotu bezpieczeństwa².

W klasycznym ujęciu, na podstawie kryterium podmiotowego, wyodrębnia się bezpieczeństwo narodowe oraz międzynarodowe. Chociaż, jak podkreślają eksperci prawa międzynarodowego, współcześnie środowisko bezpieczeństwa stało się bardziej zmienne, złożone, a przy tym coraz częściej nieprzewidywalne. Przyczyn takiego stanu rzeczy doszukuje się w wzajemnym przenikaniu wielu czynników, militarnych i cywilnych, rozwoju nowych technologii, a także procesów globalizacji i ich konsekwencji.

Współczesne bezpieczeństwo jest ściśle uzależnione od różnych form zagrożeń, zarówno towarzyszących ludzkości od wieków, ale także nowych, dynamicznych w formie i oddziaływaniu, m.in. zagrożenia terroryzmem, przestępczością zorganizowaną czy proliferacją broni masowego rażenia. Samo identyfikowanie współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa utrudnia zacieranie różnic między wojną a pokojem, szczególnie działaniami poniżej progu wojny, w tym znamiennymi w skutkach zagrożeniami hybrydowymi.

Potencjalne zagrożenia uwidoczniły się w ostatnich latach także na kontynencie europejskim. Zauważono, że współczesne bezpieczeństwo państw europejskich zależne jest nie tylko od wewnętrznych procesów społecznych czy ekonomicznych, ale także od wydarzeń międzynarodowych. Po kilkudziesięcioletniej stabilizacji w Europie odrodziły się na nowo – wydawało się – zapomniane zagrożenia: wojny, konflikty zbrojne, niestabilne gospodarki, polityczna destabilizacja, również wynikające z działalności człowieka zmiany klimatyczne, powodujące problemy natury humanitarnej.

Zagrożeniom zaczęło także towarzyszyć nowe zjawisko w stosunkach społecznych i relacjach międzynarodowych – coraz częstsze podwa-

² R. Zięba, *Teoria bezpieczeństwa* [w:] *Teorie i podejścia badawcze w nauce o stosunkach międzynarodowych*, red. R. Zięba, S. Bieleń, J. Zajac, Warszawa 2015, s. 88.

żanie tak znaczących osiągnięć społeczności międzynarodowej, jak m.in. traktatów i porozumień rozbrojeniowych. Ludzkość stanęła w sprzeczności z dorobkiem dotychczasowych bardzo istotnych dla niej procesów pokojowych na naszej planecie³. Wpisały się w ten niebezpieczny proces także ostatnie decyzje polityczne wielkich mocarstw, po których można spodziewać się dalszego eskalowania różnego rodzaju konfliktów, w tym bardzo groźnych dla pokoju światowego – wieloskalowych wojen militarnych, rozszerzanych o cyberprzestrzeń czy przestrzeń kosmiczną. W założeniach strategów finalnym domniemanym przykładem może stać się wojna Rosja – NATO⁴.

Poszukiwanie rozwiązań eliminujących potencjalne zagrożenia uwiódło szczególną dbałość i troskę o bezpieczeństwo granic państwowych. Uwzględniono, że trwałość granic państwowych pozostaje podstawą suwerenności terytorialnej, kształtowania przestrzeni stabilnego rozwoju zamieszkujących je społeczności. Granice to również podstawowy wyznacznik praw i jurysdykcji państwowości, ale także przynależności wszystkich osób i rzeczy znajdujących się w tym obszarze. Bezpieczeństwo państw i ich granic stało się nadzwyczaj aktualne, nie tracąc swojej aktualności ani znaczenia teoretycznego i praktycznego. Samo dbanie o granice uważa się za jeden z podstawowych warunków zapewnienia bezpieczeństwa, ale także ochrony interesów krajowych w kontekście międzynarodowym.

Analizując znaczenie granic we współczesnej dobie, należy podkreślić, że mimo wielu procesów integracyjnych, liberalizacji przepisów granicznych (przykład strefy Schengen) granice wciąż pełną funkcję kontrolną i jednocześnie w większym lub mniejszym stopniu stanowią barierę ograniczającą potencjalne zagrożenia. Współczesne wydarzenia na arenie międzynarodowej pokazują, jak ważną rolę dzisiaj odgrywają granice między państwami w obszarze bardzo dynamicznej ewolucji stosunków międzynarodowych⁵. Jednakże ostatnie lata przekonują, że niewzruszone od zakończenia II wojny światowej granice państw w Europie zostają poddane nowej próbie, wynikającej z różnego rodzaju zagrożeń, włącznie z negacją ich przebiegu czy naruszania suwerenności terytorialnej państw.

³ Zasadne wydaje się przypomnienie podstaw międzynarodowego dorobku pokojowego, m.in.: pakt Brianda-Kelloga (1928): wyrzeczenie się wojny jako „narzędzia polityki narodowej w swych wzajemnych stosunkach” – nakaz załatwiania sporów środkami pokojowymi; Karta Narodów Zjednoczonych (1945) – zakaz stosowania siły lub groźby użycia siły w sposób niezgodny z celami ONZ oraz obowiązek pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych.

⁴ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2020.

⁵ A. Wawrzusiszyn, *Bezpieczeństwo transgraniczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Olsztyn 2020, s. 7.

Przy tak dynamicznie zmieniającym się porządku współczesnego świata społeczność międzynarodowa ma okazję obserwować, jak istotną rolę odgrywa granica wschodnia Rzeczypospolitej Polskiej/Unii Europejskiej. Brak skutecznej ochrony tej granicy w obliczu wojny na Ukrainie czy presji migracyjnej ze strony Białorusi mogła przyczynić się do znacznego osłabienia bezpieczeństwa nie tylko Polski, ale całej Unii Europejskiej.

Wschodnia granica Polski wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa

Wschodnia granica Rzeczypospolitej Polskiej od początku polskiej państwowości, ale również współcześnie, pozostaje obszarem szczególnej troski, wynikającej zarówno z jej położenia geograficznego, jak również z sąsiedztwa państw, które od wieków borykają się z niestabilnością polityczną, konfliktami zbrojnymi czy wojnami. Bezpieczeństwo wschodniej granicy stało się jednym z kluczowych punktów w kwestii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. W Polsce, ale również w otaczającej bliskiej przestrzeni międzynarodowej, szczególnie widocznym zagrożeniem są działania podjęte w 2021 roku przez Republikę Białoruś. Białorusini w celu destabilizacji bezpieczeństwa transgranicznego wobec swoich sąsiadów zastosowali szerokie spektrum przedsięwzięć, które z czasem przeobraziły się w działania asymetryczne, niekonwencjonalne, których głównym zagrożeniem stała się nielegalna migracja.

Drugie zagrożenie bezpieczeństwu Polski to wojna na Ukrainie i w jej następstwie intensyfikacja migracji międzynarodowych, również niekontrolowanych. W wyniku przemieszczania się osób uciekających z Ukrainy przed skutkami wojny Polska, ale również pozostałe kraje strefy Schengen stanęły przed wyzwaniem opanowania narastającego problemu migracyjnego na zewnętrznych granicach państw Schengen, jak też potrzeby poszukiwania nowych rozwiązań.

Zagrożenia militarne, intensyfikacja procesów migracyjnych, niekontrolowane nielegalne migracje i towarzyszące jej zagrożenia wpłynęły mobilizująco na państwa strefy Schengen, w tym szczególnie nasz kraj. Wdrożono nowe przedsięwzięcia, zastosowano nowe rozwiązania w wielu sferach bezpieczeństwa, w tym również militarnej ochronie granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej. Działania Polski w tym zakresie stały się kluczowe dla utrzymania bezpieczeństwa narodowego, ale także dla stabilności całego regionu, wymagające wdrożenia nie tylko odpowiednich środków ochrony granic i modernizacji infrastruktury, ale i współpracy międzynarodowej, zwłaszcza w ramach NATO i Unii Europejskiej.

Ochrona granicy wschodniej Polski przed zagrożeniami

Wzmocnienie wschodniej granicy Polski było przede wszystkim odpowiedzią na rosnące zagrożenia związane z międzynarodową sytuacją geopolityczną, w tym bezpośrednimi atakami hybrydowymi ze strony Białorusi, a pośrednio, przez nią, ze strony Rosji. Podstawowym celem działań podjętych przez Republikę Białoruś była destabilizacja bezpieczeństwa transgranicznego wobec krajów Unii Europejskiej. Rząd Białorusi, pod przewodnictwem Aleksandra Łukaszenki, chciał wykorzystać migrację jako narzędzie presji politycznej na Unię Europejską, organizując przerzuty migrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki do Polski, jak i również do Litwy i Łotwy. Białorusini podjęli szerokie spektrum działań, które z czasem przeobraziły się w działania asymetryczne, niekonwencjonalne, poniżej progu wojny, w których głównym zagrożeniem stała się nielegalna migracja.

Po atakach hybrydowych Białorusi wobec Polski, w tym manipulacjach migracyjnych oraz prowokacjach związanych z przemieszczeniem sił wojskowych w obszarze zachodniej Białorusi, Polska rozpoczęła działania prewencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa w obszarze pogranicza z Białorusią. Rozpoczęto instalowanie nowych systemów zabezpieczeń granicznych (np. systemów monitoringu czy budowę instalacji utrudniających nielegalne, siłowe przekraczanie granicy), jak również dokonano rozbudowy zaplecza logistycznego. Polska wzmocniła bezpieczeństwo przejść granicznych włącznie z zawieszeniem ruchu granicznego od 15 marca 2020 roku w drogowym przejściu granicznym w Sławatyczach, od 9 listopada 2021 roku w przejściu granicznym w Kuźnicy oraz od 20 lutego 2023 roku w Bobrownikach⁶. Zasadność zawieszenia ruchu granicznego w przejściach granicznych z Republiką Białoruś potwierdzają próby nielegalnego przekroczenia granicy z Białorusią poza przejściami granicznymi, przez tzw. zieloną granicę; w 2021 roku odnotowano 39 697 prób nielegalnego przekroczenia granicy. To ponad trzystukrotnie więcej niż w 2020 roku⁷.

Straż Graniczna przy wsparciu żołnierzy Sił Zbrojnych RP i Policji, monitorując granicę, cały czas zwalcza nielegalną migrację, wykorzystując przy tym najlepsze praktyki i doświadczenia innych państw europejskich, które nieustannie od wielu lat zmagają się z nielegalną migracją, m.in. Grecji, Włoch, Hiszpanii czy Bułgarii. Jako sprawdzone rozwiązanie potraktowano budowę na granicy państwa solidnych konstrukcji, odpowiedniej wy-

⁶ D. Nowak, *System ochrony granicy państwowej a sytuacja na granicy polsko-białoruskiej – zarys problematyki*, „Polityka i Społeczeństwo”, 2024, nr 2(22), s. 184.

⁷ *Nielegalne przekroczenia granicy z Białorusią w 2021 r.*, Komenda Główna SG, <https://www.strazgraniczna.pl> (02.10.2024).

sokości, dodatkowo wspomaganych nadzorem fizycznym i technicznym, np. systemem monitoringu i detekcji.

Narastający problem siłowego przekraczania granicy polskiej ze strony Białorusi wymusza prowadzenie przez polskie służby zintensyfikowanych działań prewencyjnych. Mundurowi kontrolują granicę i strefę nadgraniczną, prowadząc patrole piesze i przy użyciu pojazdów oraz statków powietrznych, a na odcinkach wodnych z wykorzystaniem jednostek pływających. Na wielu odcinkach granicy strzegą wcześniej zainstalowane na wieżach obserwacyjnych systemy wizyjny i noktowizyjny wyposażone w kamery do obserwacji dziennej i nocnej (termowizyjne). Do nadzoru granicy wykorzystuje się również pojazdy obserwacyjne (Przewoźne Jednostki Nadzoru – PJN⁸), przenośne kamery termowizyjne, przenośne zestawy perymetryczne, gogle noktowizyjne. Granica na polsko-białoruskim odcinku granicy państwa została także doraźnie zabezpieczona ogrodzeniem spiralnym z drutu typu *concertina*. Zintensyfikowane działania hybrydowe Białorusi wobec Polski, wpływające bardzo niekorzystnie na bezpieczeństwo naszego państwa, wymusiły konieczność podjęcia dodatkowych działań w zakresie ochrony wschodniej granicy również na odcinku z Federacją Rosyjską. Bardzo duży i rozłożony praktycznie na całym odcinku granicy Polski i Białorusi trud zabezpieczenia granicy nie pozwolił całkowicie wyeliminować niekontrolowanego napływu migrantów na nasze terytorium. Przyczyniali się do tego sami Białorusini,

⁸ Pojazdy obserwacyjne PJN – (Przewoźne Jednostki Nadzoru), w Straży Granicznej pełnią funkcję doraźnych posterunków obserwacyjnych. Są wyposażone w sprzęt optyczny i termooptyczny pozwalający nie tylko wykryć i rozpoznać obiekt, ale także zarejestrować wynik prowadzonej obserwacji i określić współrzędne położenia obserwowanych obiektów. PJN-y zostały wyposażone w zintegrowaną głowicę obserwacyjną, zawierającą kamerę termowizyjną, kamerę dzienną, dalmierz laserowy, GPS i czujnik północy, a także dwa komfortowe stanowiska operatorskie, wyposażone w monitory oraz system sterowania masztami i sprzętem optoelektronicznym. PJN-y, dzięki zastosowanym innowacyjnym rozwiązaniom konstrukcyjnym oraz najwyższej klasy wyposażeniu, zapewniają komfortowe i bezpieczne warunki pracy w czasie trwania misji dla dwóch operatorów, dając im możliwość pracy jednoczesnej lub zmianowej, z wykorzystaniem pełnej funkcjonalności systemu obserwacji. Straż Graniczna w 2024 roku miała w użytkowaniu około stu pojazdów obserwacyjnych, większość na bazie pojazdu typu Toyota Hilux. Koszt jednego pojazdu wynosił średnio 2 mln zł. Najnowszy model PJN został skonstruowany na bazie samochodu Isuzu D-Max. Pojazd najnowszej generacji wyróżnia się tym, że został wyposażony w tzw. radar termowizyjny, czyli rotującą kamerę termowizyjną. Kamera co jedną sekundę odświeża obraz o polu widzenia 360 stopni, czyli *de facto* prowadzi dookólną obserwację bez konieczności sterowania. Radar zapewnia automatyczne wykrycie i jednoczesne śledzenie wielu poruszających się obiektów wielkości człowieka na dystansie 6 km. Źródło: autor przedstawia informację na podstawie swojej praktycznej wiedzy wynikającej z pełnienia służby w Nadbużańskim Oddziale Straży Granicznej w Chełmie, gdzie m.in. pełnił funkcję Naczelnika Wydziału Łączności i Informatyki, który był odpowiedzialny za wdrażanie PJN do służby na granicy i technicznego nadzoru nad ich eksploatacją.

w tym służby graniczne tego kraju⁹, dowożąc nielegalnych imigrantów w rejonny dogodny do przekroczenia granicy i wyposażając ich w narzędzia do cięcia metalu, drabiny czy kładki do forsowania granicy¹⁰.

Eskałujący problem graniczny wymagał dalszych decyzji Polski w tym zakresie. Premier RP w październiku 2021 roku na podstawie art. 118 ust. 1 i art. 123 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawił Sejmowi projekt ustawy o budowie zabezpieczenia na odcinku granicy państwowej Polski i Białorusi¹¹. Rada Ministrów uznała wówczas ten projekt za pilny z uwagi na konieczność jak najszybszej realizacji inwestycji w kontekście istniejących zagrożeń na granicy polsko-białoruskiej. Projekt ustawy o budowie zabezpieczenia granicy państwowej argumentowano w ciągu wielu miesięcy 2021 roku tym, że Polska doświadcza rosnącej presji migracyjnej ze strony obywateli państw trzecich na polsko-białoruskim odcinku granicy państwowej, stanowiącym jednocześnie granicę zewnętrzną Unii Europejskiej i strefy Schengen¹². Ustawa o budowie zapory na granicy białoruskiej weszła w życie w bardzo szybkim trybie, 4 listopada 2021 roku¹³. Określiła

⁹ Białoruską służbą państwową zaangażowaną w konflikt na granicy z Polską jest Państwowy Komitet Pogranicza (ros. *Государственный пограничный комитет*). Jest to służba graniczna niewchodząca w skład białoruskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Jej organizacja opiera się na grupach i oddziałach rozlokowanych wzdłuż białoruskiej granicy. W Mińsku stacjonuje osobny oddział kontroli lotniczego przejścia granicznego. To przez to lotnisko na Białoruś dostaje się większość migrantów z innych państw, którzy są później kierowani na litewską, łotewską i polską granicę.

Podstawowymi jednostkami ochrony pogranicza na Białorusi są obecnie:

- Państwowy Komitet Pogranicza Republiki Białoruś w Mińsku;
- Brzeska Grupa Pograniczna im. F.E. Dzierżyńskiego (JW nr 2187) w Brześciu;
- Homelska Grupa Pograniczna (JW nr 1242) w miejscowości Homel;
- Grodzieńska Grupa Pograniczna (JW nr 2141) w Grodnie;
- Lidzki Oddział Pograniczny (JW nr 1234) w Lidzie;
- Mozyrski Oddział Pograniczny (JW nr 1257) w miejscowości Prudok (Rejon Mozyrski);
- Piński Oddział Pograniczny (JW nr 1235) w Pińsku;
- Połocki Oddział Pograniczny (JW nr 2034) w miejscowości Farynów (Rejon Połocki);
- Smorgońska Grupa Pograniczna (JW nr 2044) w miejscowości Smorgonie;
- Oddział Kontroli Pogranicznej „Mińsk” w Mińsku;
- Grupa Łączności i Zabezpieczenia (JW nr 2007) w Mińsku;
- Grupa Zabezpieczenia Materiałowo-Technicznego (JW nr 1463) w Dzierżyńsku (Obwód Miński).

¹⁰ D. Nowak, *op.cit.*, s. 184.

¹¹ Rządowy projekt ustawy o budowie zabezpieczenia granicy państwowej (druk nr 1657 z 12 października 2021 roku).

¹² Informacja Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 4 listopada 2021 roku, Nadbużański Oddział SG, <https://www.nadbuzanski.strazgraniczna.pl> (10.02.2025).

¹³ Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o budowie zabezpieczenia granicy państwowej (Dz.U. 2023, poz. 1390).

m.in. zasady przygotowania i realizacji zabezpieczenia granicy państwowej, powierzając wykonawstwo inwestycyjne Komendantowi Głównemu Straży Granicznej. Do nadzoru i przygotowania przedsięwzięcia został wyznaczony zespół nadzorujący budowę zabezpieczenia granicy państwowej¹⁴.

Budowa trwałej zapory inżynieryjnej wzdłuż granicy z Białorusią o długości 186 km, składającej się z 5-metrowych stalowych słupów, zwieńczonych półmetrowym zabezpieczeniem z drutu kolczastego rozpoczęła się już 25 stycznia 2021 roku¹⁵. Zaporę dodatkowo uzbrojono w 3 tysiące kamer dzieńno-nocnych i termowizyjnych, 400 km kabli detekcyjnych oraz 11 kontenerów teletechnicznych, a szacowany koszt tej inwestycji wyniósł ok. 1,6 mld zł. W bardzo szybkim tempie realizowało się budowę zapory. 30 czerwca 2022 roku Straż Graniczna poinformowała o zakończeniu prac przy budowie bariery fizycznej, określanej także jako „zaporę inżynieryjną granicy” czy „mur” na granicy polsko-białoruskiej¹⁶.

Uwzględniając całkowitą długość granicy Polski z Białorusią – 418,24 km, trwała zaporę zabezpieczała tylko (a może aż) 186 km. Pozostałe niewralgiczne odcinki granicy niesprzające postawieniu trwałej zapory zabezpieczono barierą elektroniczną, czujnikami parametrycznymi, sejsmicznymi i radarami. Ochronę granicy wspomogły również nowoczesne systemy walki elektronicznej (WRE) wykorzystujące technikę DRFM (*Digital Radio Frequency Memory*) pozwalającą na „aktywne kamuflowanie” swoich pozycji. Umożliwiała to przechwytywanie sygnału radaru przeciwnika, jego modyfikację, a następnie retransmisję zmienionego sygnału uważanego przez wroga radar za „swoj”. Kolejnym zabezpieczeniem stały się sensory sejsmiczne z samouczącymi się algorytmami, wykorzystywane w systemie AMSTA, pozwalające na wykrycie pojazdu już z odległości 250 m z rozróżnieniem jego rodzaju, czy też wykrywanie drżenia tuneli pod trwałą zaporą¹⁷.

Mimo wysiłków i zaangażowania wielu podmiotów w budowę fizycznej zapory wzdłuż granicy Polski i Białorusi oraz zainstalowania nowoczesnych technologii, doniesienia prasowe wskazywały, że zaporę na granicy polsko-białoruskiej jest nieskuteczna. „Gazeta Wyborcza” podawała, że „od stycznia do połowy września 2023 roku migranci ponad 30 tys. razy pokonali zaporę na granicy z Białorusią, prawie 13 tys. z nich

¹⁴ *Ibidem*, art. 4 ust. 1 i art. 5 ust. 1.

¹⁵ B. Fraszka, *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje. Raport specjalny*, Warszawa 2021, s. 7.

¹⁶ Zakończenie odbioru bariery elektronicznej na granicy polsko-białoruskiej, Straż Graniczna, <https://www.strazgraniczna.pl> (02.10.2024).

¹⁷ J. Werner, *Ochrona granicy wschodniej Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście nielegalnej migracji*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego”, 2024, z. 31, s. 95.

przedostało się do Niemiec. Pręty płotu można było przeciąć zwykłym brzeszczotem”. To samo źródło donosiło: „z wewnętrznych raportów Straży Granicznej wynikało, że zapora na granicy polsko-białoruskiej jeszcze niedawno forsowała zdecydowana większość nielegalnych migrantów, a dziś powstrzymuje nie więcej niż 60% migrantów”¹⁸. Mimo krytycznych opinii zjawisko nielegalnej migracji ze strony Białorusi udało się w znacznym zakresie ograniczyć. Straż Graniczna w 2024 roku rozpoczęła budowę kolejnej bariery elektronicznej na odcinku wodnym granicy z Białorusią. Plany objęły zabezpieczenie granicy na odcinku 219 km (na rzece Bug – 172 km i rzece Istoczanka – 47 km). Przedsięwzięcie finansuje budżet państwa oraz celowe środki z Unii Europejskiej¹⁹. Na obecnym etapie inwestycji prace realizowane są na terenie powiatu włodawskiego. Na polskim brzegu rzeki Bug oczyszczono teren z drzew oraz krzewów. Na tak przygotowanym obszarze ustawiane są słupy do kamer oraz montowana jest instalacja zasilająca i transmisyjna. Finalnie w jej skład wejdzie około 1800 słupów kamerowych, około 4500 kamer dziennie-nocnych i termowizyjnych oraz specjalne czujniki zapewniające wykrywanie różnych cech fizycznych obiektów. Przewidywany jest montaż około 200 km kabli zasilających i tyle samo transmisyjnych, a także posadowienie około 10 kontenerów teletechnicznych. Centrum nadzoru nad barierą znajdować się będzie w Komendzie Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie. W skład bariery wejdzie także siedem stanowisk końcowych zlokalizowanych na terenie placówek Straży Granicznej podległych Komendzie Oddziału w Chełmie. Dodatkowo system ma być zintegrowany z już istniejącymi wieżami obserwacyjnymi oraz siecią teleinformatyczną Straży Granicznej. Zapora elektroniczna na rzece Bug zapewni wykrywanie zdarzeń związanych z przestępczością graniczną, w szczególności z nielegalną migracją oraz przemytem towarów. Architektura i sposób funkcjonowania wybudowanego zabezpieczenia zapewnią zautomatyzowaną ciągłość i skuteczność monitoringu i ochrony granicy państwowej oraz rozpoznawanie, identyfikację zagrożeń i ich sprawców, gromadzenie materiału dowodowego i podejmowanie działań precyzyjnie ukierunkowanych na zatrzymanie sprawców²⁰.

Bariera elektroniczna została zaprojektowana tak, aby zasięg jej działania obejmował całą zaplanowaną do ochrony długość granicy z Białorusią

¹⁸ W. Czmuchowski, „Wyborcza” ujawnia raport Straży Granicznej: Dziurawa zapora PiS na granicy z Białorusią, *Gazeta Wyborcza*, <https://wyborcza.pl> (03.10.2024).

¹⁹ Polska zmodernizuje zaporę na granicy z Białorusią, *Business Insider*, <https://businessinsider.com.pl> (03.10.2024).

²⁰ P. Smyk, Ruszyły już prace przy budowie bariery elektronicznej na rzece granicznej Bug, Nadbużański Oddział SG, <https://www.nadbuzanski.strazgraniczna.pl> (10.02.2025).

na rzece granicznej, bez stref martwych, z uwzględnieniem występujących form ukształtowania terenu, wód powierzchniowych stojących i płynących oraz roślinności.

Dzięki temu funkcjonariusze Straży Granicznej otrzymają narzędzie do ochrony granicy państwowej wykrywające zdarzenia związane z przekraczaniem granicy i umożliwiające całodobową obserwację pasa drogi granicznej. Koszt tego przedsięwzięcia przewiduje kwotę 279 mln zł. Inwestycja dofinansowana jest ze środków Unii Europejskiej – Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej w ramach Funduszu Zintegrowanego Zarządzania Granicami na lata 2021–2027. Terminem zakończenia budowy bariery elektronicznej był sierpień 2025 roku²¹.

Militarna ochrona granicy wschodniej

W Rzeczypospolitej Polskiej dbanie o bezpieczeństwo i troska o niepodległość to historyczny przekaz doświadczeń utraconej wielokrotnie suwerenności państwowej. Po zakończeniu II wojny światowej nauczyliśmy się, jak dbać o bezpieczeństwo i zwalczać potencjalne zagrożenia. Niestety, ostatnia dekada pokazuje, że bezpieczeństwo Polski zależne jest nie tylko od uwarunkowań wewnętrznych czy dbałości o obronę militarną, ale także od wielu czynników zewnętrznych. Zauważono, że zaistniałe u naszych sąsiadów konflikty, wojna czy ukierunkowane celowe zewnętrzne działania destabilizacyjne wpływają bardzo znacząco na bezpieczeństwo wewnętrzne również naszego kraju. Wojna na Ukrainie, działania hybrydowe na Białorusi uwidoczniły w Polsce zagrożenia nie tylko o podłożu militarnym, ale także politycznym, ekonomicznym czy społecznym²². Wywołało to również zawirowania w obszarze porządku międzynarodowego czy europejskiego systemu bezpieczeństwa.

W Polsce oceniono, że rozprzestrzenianie się tak niekorzystnych zagrożeń uderzających w bezpieczeństwo naszego państwa wymaga przedsięwzięć prewencyjnych i zapobiegawczych. Rozpoczęto poszukiwanie optymalnych rozwiązań, biorąc pod uwagę, jak ważną rolę w niwelowaniu zagrożeń odgrywają granice państwowe. Oceniono, że skuteczność ochrony granic jest długotrwałym procesem skoordynowanych działań różnych służb i instytucji, wieloaspektowym podejściem, obejmującym eliminację zagrożeń poprzez ciągle całodobowe zaangażowanie i poświęcenie funk-

²¹ *Ibidem*.

²² Zob. szerzej: J. Bornio, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w kontekście kryzysu ukraińskiego. Wymiar polityczno-militarny*, Warszawa 2019, s. 280.

cjonariuszy i żołnierzy wspomaganych przez coraz bardziej nowoczesne systemy nadzoru granicy.

Zapewnienie bezpieczeństwa Polski wynikające ze złożoności omawianych wydarzeń implikuje konieczność wskazania wieloczynnikowych zależności i uwarunkowań. Ostatnia dekada pokazała, że państwo nasze mimo przynależności do NATO i UE może być narażone na zagrożenia militarne ze strony Federacji Rosyjskiej i Republiki Białoruś²³. Jak w analizach wskazywano, pojawienie się tych zagrożeń to przede wszystkim wynik ekspansywnej, destabilizującej polityki Federacji Rosyjskiej. Rosja pod rządami Władimira Putina od dawna sposobiała się do wojny na obszarze byłego ZSRR, ale także zaczepnej polityki wobec sąsiadujących z nią państw NATO. Rosjanie przyjęli w swoich założeniach prowadzenie działań militarnych zgodnie z tzw. doktryną Gierasimowa – wojną nowej generacji²⁴. Nadrzędnym celem, który przyświecał Rosji, stała się budowa „imperium” określanego jako *Русский мур* lub *Pax Russica*²⁵. W ramach tworzenia, wydaje się, iluzorycznego „imperium” Rosjanie od wielu lat przeprowadzili szereg przedsięwzięć militarnych, wdrożyli reformę sił zbrojnych, a od początku 2023 roku przestawili na tory wojenne swój przymysł zbrojeniowy, równocześnie przeformatowując całą gospodarkę na potrzeby długotrwałej wojny. Należy przypomnieć, że początkiem ekspansywnej polityki Rosji w stosunku do swoich sąsiadów była sześciodniowa wojna rosyjsko-gruzińska w 2008 roku, która stanowiła preludium do działań militarnych i pozamilitarnych Rosji w latach następnych. W 2014 roku Rosjanie rozpoczęli destabilizację i napad militarny na Ukrainę, kolejny etap to wojna hybrydowa w Donbasie rozszerzona od 24 lutego 2022 roku w pełnoskalową wojnę trwającą do tej pory²⁶.

²³ W zwalczanie zagrożeń na wschodniej granicy zaangażowanych jest wielu aktorów, chodzi przede wszystkim o zacieśnianie współpracy sojuszniczej Polski z Unią Europejską i NATO. Należy także podkreślić, że za sprawą działań Rosji w Ukrainie i Białorusi zyskały na znaczeniu podstawowe założenia NATO o wzajemnej pomocy (kolektywnej obronie) i strategii odstraszenia, zgodnie z zapisami art. 5 traktatu waszyngtońskiego.

²⁴ Doktryna Gierasimowa – (ros. Доктрина Гierasимова, ang. *Gerasimov Doctrine*, znana również jako teoria chaosu) – termin militarny, opisujący zbiór nowoczesnych sposobów prowadzenia działań operacji wojskowych nowej generacji, mających na celu osiągnięcie zwycięstwa na współczesnym polu bitwy, zdefiniowany i skonstruowany przez Walerija Wasiljewicza Gierasimowa w 2013 roku.

²⁵ *Русский мур* czy *Pax Russica* – rosyjska koncepcja i doktryna polityczna, definiowana jako sfera wpływów wojskowych, politycznych i kulturalnych Rosji. Koncepcja „świata rosyjskiego” jest związana z rosyjskim neoimperializmem. Zob. szerzej: A. Tiido, *Rosyjski świat”: zamazane pojęcie ochrony Rosjan za granicą*, „Polski Przegląd Stosunków Międzynarodowych”, 2015, nr 5, s. 131–151.

²⁶ Autor, pisząc ten artykuł, ma nadzieję, że demokratyczne społeczeństwa przyczynią się do zakończenia wojny na Ukrainie. Mimo nieoczekiwanego fiaska spotkania prezy-

Wydarzenia na Ukrainie pokazały, że Polska i inne państwa wschodniej flanki NATO znalazły się w strefie potencjalnego zagrożenia militarnego Rosji, wynikającego również z bezpośredniej obecności wojsk rosyjskich na terytorium Republiki Białoruś. Polska przy niesprzyjającej sytuacji geopolitycznej mogłaby być pierwszym celem ataku Rosji. Takie stanowisko wielokrotnie prezentowali rosyjscy czy białoruscy politycy wysokiej rangi²⁷.

Państwo nasze, zauważając potencjalne zagrożenia ze strony Rosji, ale także uwzględniając niestabilną sytuację geopolityczną, rozpoczęła realizując przedsięwzięć organizacyjnych i materialnych zwiększających potencjał militarny ze szczególnym uwzględnieniem troski o bezpieczeństwo swojej granicy wschodniej. Podjęto decyzję o zwiększeniu liczby żołnierzy i sprzętu wojskowego stacjonujących we wschodniej części kraju. W ramach tych działań wzmocniono jednostki stacjonujące wzdłuż granicy z Białorusią oraz Rosją, szczególnie w rejonach Obwodu Kaliningradzkiego. Podłożem tych przedsięwzięć była przyjęta 12 maja 2020 roku *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, w której wśród wielu założeń strategicznych wyeksponowano w punkcie 1: „Strzeżenie niepodległości, nienaruszalności terytorialnej, suwerenności oraz zapewnienie bezpieczeństwa państwa i obywateli”.

Bardzo ważnym krokiem w kierunku wzmocnienia zdolności obronnych Polski było zwiększenie wydatków na obronność. Zdecydowano się na podwyższenie budżetu obronnego i zakup nowoczesnego uzbrojenia, w tym systemów raketowych i sprzętu artyleryjskiego, które mogłyby zabezpieczyć granicę w obliczu wojny.

Przyjęto strategię obrony wielowarstwowej, taką koncepcję obrony, która obejmowała zarówno obronę granicy, jak i obronę całego kraju przed zagrożeniami hybrydowymi. Po wybuchu wojny na Ukrainie Polska jako członek NATO i Unii Europejskiej zintensyfikowała współpracę międzynarodową w celu zwiększenia bezpieczeństwa granic:

Bardzo ważnym elementem zapewniania bezpieczeństwa było rozszerzenie współpracy Polski z NATO i UE. Polska ze względu na swoje po-

dentów USA i Ukrainy Donalda Trumpa i Wołodymyra Zełenskigo 28 lutego 2025 roku w Waszyngtonie, dokonano wiele w tym kierunku, czego przykładem są zrealizowane przedsięwzięcia:

- Powołanie przez USA specjalnego wysłannika prezydenta USA ds. Ukrainy Keitha Kellogga;
- 61 Monachijska Konferencja Bezpieczeństwa 14–16 lutego 2025 roku;
- 11 marca 2025 roku – w Dżuddzie w Arabii Saudyjskiej ukraińsko-amerykańskie rozmowy w sprawie zakończenia rosyjskiej inwazji.

²⁷ *Rosyjski polityk wskazał Polskę. „Iskandery dotrą do was”*, Interia, <https://wydarzenia.interia.pl> (28.10.2024); *Putin mówił o ataku na Polskę. „Czesi się boją”*, Wirtualna Polska, <https://wiadomosci.wp.pl> (28.10.2024).

łożenie geopolityczne, ale także potencjał militarny, stała się kluczowym elementem wschodniej flanki NATO. Nasze zaangażowanie w obliczu rosnącego zagrożenia ze strony Białorusi i Rosji to m.in. regularne zwoływanie spotkań i organizowanie szkoleń z sojusznikami w celu utrzymania gotowości bojowej.

Polska, uwzględniając zagrożenia i mając na uwadze swoje bezpieczeństwo, zintegrowała swój system z systemem wczesnego ostrzegania i reagowania na zagrożenia NATO w zakresie integracji systemów obrony granic, w tym obrony powietrznej i przeciwrakietowej. Umożliwiło to szybsze wykrywanie ewentualnych ataków, w tym cyberzagrożeń, które także mogą dotyczyć infrastruktury krytycznej. Siły Zbrojne RP stały się częścią sił szybkiego reagowania – *Very High Readiness Joint Task Force* (VJTF), czyli jednostki NATO, która może zostać szybko rozmieszczona w rejonach zagrożonych, np. eskalacji konfliktu. Polska, w ramach NATO, włączyła się także w natowski system planowania operacji obronnych, uwzględniający scenariusze zagrożeń ze strony Rosji, Białorusi, a także innych potencjalnych zagrożeń w regionie. Tego typu planowanie obejmuje zarówno obronę granic, jak i zarządzanie kryzysowe w przypadku eskalacji konfliktów.

Polska współpracuje z NATO również w tworzeniu wspólnych projektów dotyczących obrony cywilnej, szczególnie w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa ludności w przypadku zagrożenia wojną lub atakami hybrydowymi. Dotyczy to m.in. organizowania szkoleń dla służb ratunkowych i ludności cywilnej, a także rozwoju infrastruktury krytycznej, takiej jak systemy łączności i energii.

Istotnym elementem bezpieczeństwa Polski i jej wschodniej granicy stało się „Wzmacnianie obecności NATO w Polsce”. Już od 2014 roku, po rozpoczęciu przez Rosję destabilizacji Ukrainy, NATO rozpoczęło proces wzmocnienia swojej obecności w państwach Europy Środkowo-Wschodniej, w tym w Polsce. W ramach tzw. rotacyjnej obecności w naszym kraju stacjonują żołnierze z różnych krajów członkowskich, w tym z USA, Wielkiej Brytanii, Kanady i Niemiec. Polska stała się jednym z głównych miejsc rozmieszczenia oddziałów NATO na wschodniej flance. Dodatkowo NATO zbudowało także tzw. Batalionowe Grupy Bojowe (eFP), które stacjonują w Polsce, państwach bałtyckich i Rumunii.

Ważnym elementem bezpieczeństwa Polski stała się amerykańska obecność wojskowa, m.in. w formie tzw. Rotacyjnej Siły Odpowiedzi (ang. *European Rotational Force*). Jak wykazała praktyka, obecność żołnierzy USA w Polsce ma duże znaczenie w kontekście obrony wschodniej flanki Sojuszu. Dyslokowane są w Polsce pododdziały Pancernych Brygadowych Grup Bojowych oraz elementy wspierające, w tym Brygada Lotnictwa Bojowego, wybudowana w Redzikowie instalacja systemu obrony przeciwa-

kietowej, magazyny sprzętu i amunicji w Powidzu czy utworzenie w Poznaniu wysuniętego dowództwa V Korpusu Sił Lądowych USA. Na koniec 2024 roku stacjonowało w Polsce łącznie ok. 10 tys. żołnierzy sił zbrojnych USA, głównie w ramach obecności rotacyjnej.

Bezpieczeństwo naszego kraju i jego granic to także wspólne z NATO programy i inicjatywy związane z obronnością. Przykładem jest inicjatywa, ang. *Enhanced Forward Presence* (eFP), jedno z kluczowych narzędzi w ramach wzmocnienia wschodniej flanki NATO. Została uruchomiona w 2017 roku, a jej celem stało się rotacyjne rozmieszczanie wojsk NATO w krajach wschodniej flanki, również w Polsce. Podstawowy cel obecności żołnierzy NATO to odstraszenie potencjalnego agresora oraz szybkie reagowanie w przypadku zagrożenia.

Kolejnym przedsięwzięciem wzmocnienia wschodniej flanki jest „Międzynarodowa współpraca obronna”. W ramach tego przedsięwzięcia Polska współpracuje z innymi krajami NATO, w tym z USA, a także z krajami bałtyckimi, w zakresie rozwoju systemów obrony powietrznej (np. systemu Patriot). Wspólne ćwiczenia, takie jak „Anakonda” czy „Defender-Europe”, stały się częścią działań mających na celu wzmocnienie bezpieczeństwa Polski.

Należy podkreślić, że współpraca polsko-amerykańska w obliczu agresji rosyjskiej w Ukrainie stała się ważnym elementem bezpieczeństwa Polski, ale także bezpieczeństwa państw Unii Europejskiej. W ramach polityki odstraszenia i obrony wschodniej flanki NATO strona amerykańska skierowała na początku lutego 2022 roku do Polski pododdziały powietrznodesantowe oraz dodatkową Pancerną Brygadową Grupę Bojową ABCT, które wzmocniły potencjał SZ RP w południowo-wschodniej Polsce. Amerykanie wspomagają nasz kraj w tworzeniu centrum logistycznego POLLOGHUB w Rzeszowie, które zbiera z całego świata i przesyła dalej sprzęt wojskowy na Ukrainę. Szacuje się, że ponad 80% donacji wojskowych dla partnera ukraińskiego przeszło przez Polskę²⁸.

Bezpieczeństwo naszego kraju oparto także na działaniach prewencyjnych i odstrasżających. W styczniu i kwietniu 2023 roku na terenie polskich poligonów przeprowadzono ćwiczenia symulacyjne wysokiego szczebla (tzw. *Tabletop exercises* – TTX), z udziałem organów władzy państwowej: Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów, Marszałka Sejmu RP, Marszałka Senatu RP, wybranych ministrów rządu, Kancelarii Prezydenta RP oraz najwyższych dowódców SZ RP.

²⁸ *Zwiększenie obecności wojskowej USA w Polsce*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl> (10.02.2025); *Dodatkowi żołnierze USA przybyli do Polski*, Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl> (17.02.2025).

W tak ważnym okresie pojawiających się zagrożeń wokół Polski istniała cały czas potrzeba dostosowania uregulowań prawnych dających możliwość skutecznej obrony naszego państwa. Minister Obrony Narodowej Władysław Kosiniak-Kamysz pismem z dnia 1 marca 2024 roku zwrócił się do Prezydenta RP Andrzeja Dudy z prośbą o przekazanie Radzie Ministrów „Rekomendacji do opracowania nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP”²⁹. Powyższe rekomendacje przyjęto w dniu 4 lipca 2024 roku. Na ich podstawie Polska rozpoczęła systematyczne zwiększanie wydatków na obronność, w tym na modernizację armii, obejmujące także wzmocnienie sił lądowych, obrony powietrznej i rakietowej. W ramach wydatków na obronność wdraża się również przedsięwzięcia wzmacniające ochronę wschodniej granicy Polski. Kontynuuje się zabezpieczenie fizyczne i techniczne granicy, budowę ogrodzeń i zasieków, rozbudowę monitoringu i systemów nadzoru granicy oraz rozbudowę infrastruktury transportowej umożliwiającej szybsze reakcje w przypadku zagrożeń oraz ułatwiającej wspólną logistykę operacji straży granicznej i wojska.

Należy przypomnieć, że bezpieczeństwo wschodniej granicy i pogranicza od samego początku kryzysu zapewniane jest przy współudziale Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Żołnierze wspomagają Straż Graniczną w zwalczaniu zagrożeń transgranicznych, ale również budują systemy umocnień na zagrożonych odcinkach wschodniej granicy. Przykładem współpracy w obszarze utrzymania szczelności granicy państwowej jest rozpoczęta 1 sierpnia 2024 roku operacja o kryptonimie „Gryf”. Głównym zadaniem żołnierzy jest wspieranie funkcjonariuszy Straży Granicznej z Nadbużańskiego i Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej w fizycznej ochronie wschodniej granicy Polski. Wspólne działania służb realizowano na trzech płaszczyznach: bezpieczeństwa krajowego, bezpieczeństwa NATO i bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Koordynację działań wojskowych przejęło „Wojskowe Zgromadzenie Zadaniowe Podlasie” (WZZ). W skład WZZ weszli żołnierze wszystkich rodzajów wojsk i służb: logiści, artylerzyści, czołgiści, piloci, saperzy, chemicy oraz spadochroniarze. Strukturę WZZ można porównać do struktury polskich kontyngentów wojskowych na misjach – każdy miał przypisane ściśle określone zadania, z wzajemną możliwością ich zastępowalności³⁰. Realizowane przez wojsko zadania obejmujące przestrzeń regionalną nadawały im także rangę strategiczną dla Polski, NATO i UE.

²⁹ *Rekomendacje do strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2024.

³⁰ E. Korsak, *Więcej wojska na wschodnią granicę*, Polska Zbrojna, <https://polska-zbrojna.pl> (02.02.2025).

Wojsko, wykonując zadania wspomagające w ochronie granicy państwowej, prowadziło jednocześnie bardzo intensywne szkolenia w ramach drugiej operacji pod nazwą *Rengaw*. Celem tej operacji było szkolenie doskonalące i zgrywające Wojska Polskiego, ale oddziały miały też tworzyć odwody w przypadku pogorszenia sytuacji na granicy. W operacji tej brali udział żołnierze Wojska Polskiego m.in. z 6 Brygady, 12 Brygady, 25 Brygady, 17 Brygady³¹.

Kontynuując działania wspomagające ochronę wschodniej granicy, rozpoczęto 1 sierpnia 2024 roku kolejną operację pod kryptonimem „Bezpieczne Podlasie”. Jej celem stało się wzmocnienie bezpieczeństwa narodowego na wschodniej granicy Polski. Jednocześnie była to także odpowiedź na nadal wzrastające zagrożenia, uwzględniające m.in. ataki powietrzne Rosji na zachodnie tereny Ukrainy³². Cel operacji to również dalsze wsparcie Straży Granicznej w utrzymaniu zdolności przeciwwaskoczeniowych oraz wsparcie sił wydzielonych do budowy „Tarczy Wschód”. Operacja stanowiła kontynuację pomocy Sił Zbrojnych RP na rzecz Straży Granicznej. Odpowiedzialność za planowanie, realizację i kierowanie nową operacją spoczęło na Dowództwie Operacyjnym Sił Zbrojnych RP. Do udziału w niej zaplanowano około 17 tys. żołnierzy Wojska Polskiego. Osiem tysięcy żołnierzy delegowano bezpośrednio na granicę, a dziewięć tysięcy pozostało w odwodzie gotowym do przerzutu w ciągu 48 godzin. Trzon pierwszej zmiany, trwającej sześć miesięcy, tworzą żołnierze 18. Dywizji Zmechanizowanej, w styczniu 2025 roku zmieni ją 16. Dywizja Zmechanizowana, a po niej 12. Dywizja. Operacja „Bezpieczne Podlasie” jest utrzymywana do czasu osiągnięcia gotowości przez Komponent Obrony Pogranicza (KOP). W skład komponentu wejdą żołnierze wojsk operacyjnych i WOT. KOP ma ze strony MON przejąć odpowiedzialność za Tarczę Wschód i bezpieczeństwo na granicy³³. Zgodnie z nowymi koncepcjami ochrony wschodniej granicy po powołaniu KOP przewiduje się, że Straż Graniczna zgodnie z swoim dotychczasowym przeznaczeniem będzie realizowała swoje ustawowe obowiązki w zakresie ochrony granicy i kontroli ruchu granicznego³⁴.

Równolegle do operacji „Bezpieczne Podlasie”, od 1 sierpnia 2024 roku rozpoczęto kolejną operację, „Wschodnia Zorza”. Celem tej operacji jest wzmocnienie systemu obrony powietrznej Polski w odpowiedzi na agresję Rosji na Ukrainę, która zwiększyła ryzyko naruszenia polskiej przestrze-

³¹ *Eadem*, *Operacja „Gryf i „Rengaw” na Polesiu*, Polska Zbrojna, <https://polska.zbrojna.pl> (02.02.2025).

³² *Nowe operacje na wschodniej granicy Polski, Bezpieczne Podlasie, Wschodnia Zorza*, Warszawa 2024.

³³ *Wiecej wojska na granicy z Białorusią. Od 1 sierpnia operacja Bezpieczne Podlasie*, RDC, <https://www.rdc.pl> (05.10.2024).

³⁴ *Ibidem*.

ni powietrznej. Operacja „Wschodnia Zorza” obejmuje obszar wschodniej i północno-wschodniej Polski i polega na stałym monitorowaniu przestrzeni powietrznej oraz jest reakcją na wykryte naruszenia, obejmuje współpracę z sojusznikami w domenie powietrznej i lądowej oraz regularne szkolenie dla personelu wojskowego. Wzmocnienie systemu obrony powietrznej jest nie tylko odpowiedzią na bieżące wydarzenia, ale także inwestycją w długoterminowe bezpieczeństwo kraju. Skuteczna obrona przestrzeni powietrznej jest niezbędna dla ochrony suwerenności oraz integralności terytorialnej Polski³⁵.

Obie operacje mają kluczowe znaczenie w procesie wzmocnienia bezpieczeństwa narodowego naszego kraju oraz efektywnego odstraszenia. Operacja „Bezpieczne Podlasie” zapewnia skuteczną ochronę przed nielegalną migracją, a operacja „Wschodnia Zorza” zwiększa zdolność operacyjną wobec zagrożeń bezpieczeństwa polskiej przestrzeni powietrznej. Koordynacja między różnymi rodzajami sił zbrojnych oraz współpraca z sojusznikami mają kluczowe znaczenie w obszarze skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa³⁶.

Kolejne przedsięwzięcia w zakresie bezpieczeństwa wschodniej granicy zapadły 10 czerwca 2024 roku, kiedy Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie sytuacji na wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej³⁷. W uchwale RM ustanawia na lata 2024–2028 *Narodowy Program Odstraszenia i Obrony – Tarcza Wschód*. Program określa przygotowanie w szczególności terenu przygranicznego (500–700 km granicy) do obrony Rzeczypospolitej Polskiej przez skupienie głównego wysiłku m.in. na:

- wzmocnieniu zdolności przeciwwaskoczeniowej poprzez system wykrywania, ostrzegania i śledzenia, wysunięte bazy operacyjne, węzły logistyczne, infrastrukturę dla systemów antydronowych,
- ograniczaniu mobilności przeciwnika (kontrmobilność) dzięki rowom przeciwczołgowym, „jeżom” żelbetonowym, kamuflatom do wysadzania, adaptacji naturalnych warunków terenowych, pogłębianiu rowów melioracyjnych,
- zapewnieniu mobilności dla wojsk własnych poprzez przygotowanie osi przepraw drogowych (umocnienie brzegów, wzmacnianie dróg dojazdowych), gromadzenie konstrukcji mostowych przy przeszkodach wodnych oraz przygotowanie przyczółków z dojazdami i dostosowanie wybranych obiektów inżynierskich do znacznych obciążeń,

³⁵ Rusza „Bezpieczne Podlasie” – od 1 sierpnia do 17 tys. żołnierzy będzie zaangażowanych w ochronę polskiej granicy, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl> (05.10.2024).

³⁶ Nowe operacje na wschodniej granicy Polski: Bezpieczne Podlasie oraz Wschodnia Zorza, Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl> (30.09.2024).

³⁷ Uchwała nr 59 Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 2024 r. w sprawie sytuacji na wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. 2024, poz. 469).

- zapewnieniu bezpieczeństwa wojsk własnych oraz ochronie ludności cywilnej poprzez budowę ukryć dla żołnierzy i ludności cywilnej, świadczenia osobowe i rzeczowe do rozbudowy fortyfikacyjnej rejonów obrony, budowę bunkrów (ukryć) na środki rażenia i środki bojowe³⁸.

Realizację programu przydzielono organom administracji rządowej, we współpracy z innymi właściwymi podmiotami. Program założył utworzenie kompleksowej infrastruktury obronnej na wschodniej flance NATO, przeciwdziałającej zagrożeniom ze strony Białorusi i Rosji.

W części infrastrukturalnej na program przewidziano 10 mld zł. Przewiduje on przygotowanie do obrony terenów przygranicznych poprzez budowę systemu wykrywania, ostrzegania i śledzenia, sieci bunkrów lub ukryć dla systemów rażenia oraz rozwinięcie infrastruktury na potrzeby systemów antydronowych. MON zamierza też wydzielić tereny, które w razie potrzeby zostaną zaminowane³⁹.

Zakończenie

Zapewnienie suwerenności państwa i bezpieczeństwa jego obywateli wymaga wielu przedsięwzięć dyplomatycznych, administracyjnych czy zarządczych. Jednym z podstawowych obowiązków państwa w obszarze bezpieczeństwa jest dbałość i troska o swoje granice, które wyznaczają jurysdykcję i zwierzchność władzy państwa nad swoim terytorium, pozostając jednocześnie jednym z elementów systemu bezpieczeństwa narodowego. Ochrona granic państwa to przede wszystkim szereg przedsięwzięć administracyjnych i fizycznych w zakresie jej nienaruszalności, ale również utrzymywania systemów umożliwiających ewidencjonowany, zgodny z prawem, ruch graniczy osób i towarów.

Polska, jak pozostałe demokratyczne i stabilne kraje, zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego i zawartymi umowami granicznymi strzeże swoich granic państwowych. W ostatniej dekadzie bardzo istotna stała się ochrona wschodniej granicy Polski, jednocześnie Unii Europejskiej/strefy Schengen i wschodniej flanki NATO. Wszystkim przedsięwzięciom Pol-

³⁸ Program zakłada budowę systemu wykrywania, ostrzegania i śledzenia opartego na sieci stacji bazowych, wysuniętych baz operacyjnych (hubów logistycznych), sieci bunkrów/ukryć dla systemów rażenia oraz rozwinięcie infrastruktury na potrzeby systemów antydronowych. Ograniczaniu mobilności przeciwnika mają służyć: budowa rowów przeciwczołgowych, przygotowanie kamuflotów (min podziemnych) do wysadzania dróg i mostów, pogłębianie rowów melioracyjnych, wzmocnienie naturalnych uwarunkowań terenu.

³⁹ R. Horbaczewski, *Rząd przyjął uchwałę w sprawie Tarczy Wschód*, Prawo.pl, <https://www.prawo.pl> (30.09.2024).

ski w zakresie ochrony swoich granic towarzyszą niestety pojawiające się w ostatnim dziesięcioleciu coraz większe zagrożenia, w dodatku bardzo zróżnicowane. Bardzo istotnym zagrożeniem w zakresie ochrony wschodniej granicy stał się trwający od 2014 roku w Ukrainie konflikt militarny przerodzony od 2022 roku w pełnoskalową wojnę. Drugim bezpośrednim zagrożeniem wschodniej granicy Polski stała się presja migracyjna ze strony Republiki Białoruś. Zaistniałe wydarzenia w pełni uświadomiły, jak istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski odgrywają granice państwa, a przy tym sprawnie działający system ich ochrony.

Przedsięwzięcia, wytyczone strategie i programy realizowane w Polsce w ostatnich kilku latach pozwalają potwierdzić tezę, że bezpieczeństwo naszego państwa pozostaje w centrum zainteresowania rządzących, ale także społeczeństwa. Poświadcza to także sukcesywne zwiększanie nakładów na obronność państwa. Polska, podejmując działania na rzecz bezpieczeństwa swoich granic i wzmocnienia potencjału militarnego, wdraża nowe systemy ochrony granic i odbudowuje oraz unowocześnia potencjał militarny nie tylko na potrzeby wewnętrzne, ale także na rzecz całej strefy Schengen i Paktu Północnoatlantyckiego. Udziela również bardzo dużego wsparcia militarnego Ukrainie, zakładając, że osłabia to Rosję i oddala potencjalne zagrożenie od Polski. Jednakże dalej będzie pozostawać otwarte pytanie: Czy Rzeczpospolita Polska jest w stanie samodzielnie ochronić swoje granice i oddalić zagrożenia ze strony Rosji?

Bibliografia

- Czmuchowski W., „Wyborcza” ujawnia raport Straży Granicznej: Dziurawa zaporą PiS na granicy z Białorusią, *Gazeta Wyborcza*, <https://wyborcza.pl> (03.10.2024).
- Fraszka B., *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje. Raport specjalny*, Warszawa 2021.
- Horbaczewski R., *Rząd przyjął uchwałę w sprawie Tarczy Wschód*, *Prawo.pl*, <https://www.prawo.pl> (30.09.2024).
- Korsak E., *Więcej wojska na wschodnią granicę*, *Polska Zbrojna*, <https://polska.zbrojna.pl> (02.02.2025).
- Kukuła A., *Ochrona granicy państwowej przez Siły Zbrojne RP w warunkach nielegalnej migracji*, „Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono”, 2022, nr 1.
- Kwiatkowski A., *Bezpieczeństwo Polski w świetle działań wojennych Rosji na Ukrainę*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności”, 2023, t. 9, nr 1.
- Nielegalne przekroczenia granicy z Białorusią w 2021 r.*, Komenda Główna SG, <https://www.strazgraniczna.pl> (02.10.2024).
- Nowak D., *System ochrony granicy państwowej a sytuacja na granicy polsko-białoruskiej – zarys problematyki*, „Polityka i Społeczeństwo”, 2024, nr 2.
- Nowe operacje na wschodniej granicy Polski: Bezpieczne Podlasie oraz Wschodnia Zorza*, *Wojsko Polskie*, <https://www.wojsko-polskie.pl> (30.09.2024).

- Polska zmodernizuje zaporę na granicy z Białorusią*, Business Insider, <https://businessinsider.com.pl> (03.10.2024).
- Putin mówił o ataku na Polskę. „Czesi się boją”*, Wirtualna Polska, <https://wiadomosci.wp.pl> (28.10.2024).
- Rekomendacje do strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2024.
- Rosyjski polityk wskazał Polskę. „Iskandery dotrą do was”*, Interia, <https://wydarzenia.interia.pl> (28.10.2024).
- Rusza „Bezpieczne Podlasie” – od 1 sierpnia do 17 tys. żołnierzy będzie zaangażowanych w ochronę polskiej granicy*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl> (05.10.2024).
- Uchwała nr 59 Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 2024 r. w sprawie sytuacji na wschodniej granicy Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. 2024, poz. 469).
- Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o budowie zabezpieczenia granicy państwowej (Dz.U. 2023, poz. 1390).
- Wawrzusiszyn A., *Bezpieczeństwo transgraniczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Olsztyn 2020.
- Werner J., *Ochrona granicy wschodniej Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście nielegalnej migracji*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego”, 2024, z. 31.

Revision of the system and procedures for protecting Poland's eastern border following the hybrid attacks by the Republic of Belarus and the outbreak of war in Ukraine

Abstract

Ensuring the sovereignty of a state and the security of its citizens requires numerous diplomatic, administrative, and managerial initiatives. One of the state's fundamental security responsibilities is the care and maintenance of its borders, which determine the jurisdiction and authority of state authorities over its territory, while remaining a component of the national security system. Protecting a state's borders primarily involves a series of administrative and physical measures to ensure their inviolability, but also the maintenance of systems enabling the recorded, lawful movement of people and goods across the border. The aim of this article is to present the issue of protecting Poland's borders in the context of dynamic geopolitical and regional changes. Threats emerging in recent years, particularly on the eastern border, have necessitated the implementation of a number of preventive measures and measures intended to ensure the country's internal security. These security threats stemmed primarily from the destabilizing and provocative policies of the Russian Federation, which escalated into a war in Ukraine and a Russian-led migration crisis in Belarus. Given the threats, Poland has focused on strengthening its defenses and modernizing border infrastructure, with the goal of ensuring stability and security in Poland and throughout the entire Central and Eastern European region. In the context of Poland's current potential cross-border security challenges and threats, the main goal of this article will be to answer the question: how can the security of Poland's eastern border be ensured in the current security environment, and what initiatives have been implemented to this end?

Keywords: security, border, danger, war